

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

National Board for Professional Teaching Standards Originally published as Vocational Education Standards. Reprinted in 2000 as Career and Technical Education Standards. Third Printing 2001 Arlington, Southfield. Internet: <http://www.nbpts.org/standards/index.html>

6. The British National Curriculum: design and technology. – L., 1996. – P. 4

Резюме. Проблематикой данной статьи является выявление общего и особенного в системах профессионального образования стран Западной Европы с целью исследования связей организационных форм начального профессионального обучения и разных видов рынков труда для молодежи.

Ключевые слова: профессиональное обучение, рынок труда, профессиональное образование, профессиональные квалификации.

The summary. A problematics of given article is revealing of the common and especial in systems of vocational training of the countries of the Western Europe with the purpose of research of connections of organizational forms of initial vocational training and different kinds of labour markets for youth.

Key words: vocational training, labour market, vocational studies, vocational qualification.

Одержано редакцією 06.10.2007.

УДК: 78.03. + 78.071

С.С. ДИМЧЕНКО

ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ГНАТА ХОТКЕВИЧА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Резюме. У статті розглядається творча діяльність талановитого письменника, публіциста, критика, історика, режисера, музиканта, педагога, перекладача Гната Мартиновича Хоткевича — як дослідника кобзарського мистецтва, етномузикознавця, що заклав основи системного підходу до вивчення музичних інструментів, котрі побутують в Україні.

Автором аналізуються головні принципи, яким керувався Гнат Хоткевич протягом 40-річного творчого шляху: творити, досліджувати, втілювати, організовувати, навчати інших.

Ключові слова: творча діяльність, кобзарське мистецтво, археологічний з'їзд, фольклор, етнографічний концерт, майстерність гри, народна музика, українська музична культура.

Культура кожної країни на певному історичному етапі народжує генія. В кінці XIX століття Україна мала Гната Мартиновича Хоткевича (1877-1938). Його творча діяльність відзначається винятковою багатогранністю: він був талановитим письменником, публіцистом, критиком, істориком, етномузикознавцем, музикантом, режисером, педагогом, перекладачем, а також надзвичайно обдарованим пропагандистом народних пісень і дум. Г. Хоткевич пройшов складний життєвий і творчий шлях. детальну характеристику на архівних і документальних матеріалах подано у монографії Надії Супрун „Гнат Хоткевич — музикант” [4]. У пропонованій монографії автор висвітлює музичну діяльність і творчість універсального українського митця, досліджуючи їх в єдності соціально-історичних, фольклорно-етнографічних, органологічних та композиторських аспектів.

Ми ж коротко розглянемо його діяльність як дослідника **кобзарського** мистецтва, етномузикознавця та інструментознавця, що заклав основи системного підходу до вивчення музичних інструментів, котрі побутують в Україні.

„Мабуть звуки бандури „дядька Павла” дали певне спрямування деяким періодам мого життя” [8]. 1895 року Г. Хоткевич придав собі концертну бандуру, яку зробив його талановитий народний скрипаль і бандурист Арсеній Остапенко (Мова). З нею він не розлучався до кінця життя. У грі на цьому старовинному інструменті він досяг неперевершеної майстерності. пізніше вивчення „кобзарської та бандуристської справи” стає одним із головних напрямів його фольклорно-етнографічної дослідницької діяльності.

Культурним моментом його захоплення кобзарським мистецтвом був виступ-концерт кобзарів-ліриків на XII Всеросійському Археологічному з'їзді, який проходив у Харкові 15-27 серпня 1902 року.

Ідея показу українських кобзарів на солідному вченому форумі виникла у проф. М.Ф. Сумцова і була підтримана членами підготовчого Комітету під голосуванням Д.І. Багалія, який розробив програму збирання відомостей про кобзарів і ліриків Лівобережної України, а організацію кобзарського концерту доручив Г. Хоткевичу, який вже був відомий у місті як концертуючий віртуоз — бандурист, письменник і театральний діяч. Ще задовго до цього з'їзду „у літературі про фольклор з'явилося твердження, що Остап Вересай був останнім українським бандуристом... Але, на щастя, ... кобзарі не вмирають... Вони все ще зберігають, хоча і з трудом, своє пісенне багатство і все чекають, не дочекаються лінивих адептів науки, щоб вони зайнялися ними, як вони того заслуговують ...” [11, 105]. — у цих словах Г. Хоткевича визначається його переконлива позиція щодо наміру віддати роки, сили, знання розвитку художньо цінного явища. Великою заслугою Г. Хоткевича було те, що він живими переконливими фактами рішуче заперечив цей песимістичний погляд на кобзарство. „Я поширив трохи завдання, — згадає пізніше Г. Хоткевич, — рішивши показати не тільки кобзарів, а й ліриків і навіть так звану трісту музику” [9, 181]. Для здійснення концертної програми він запросив харківських кобзарів: Павла Гащенка, Івана Кучугуру-Кучеренка, Івана Нетесу, Петра Древченка, Гната Гончаренка, Опанаса Баря та ліриків Івана Зозулю, Самсона Веселого, Ларіона (прізвище невідоме, а прозвище „Цар”), а

також чернігівського кобзаря Терешка Пархоменка та полтавського Михайла Кравченка, скрипаля Яцька Невінчаного (1 скрипка). Арсентія Мову (2 скрипка) і басиста з невстановленим прізвищем. Зібравши кобзарів, Г. Хоткевич розпочав копітку роботи щодо створення кобзарського ансамблю. Довелось чимало, зокрема, працювати над голосами кобзарів, бо вони часто співали на ярмарках в морози і негоди, мали „простужені захриплі голоси”. Треба було привести їх у відповідний стан. Створюючи кобзарський ансамбль, Хоткевич прагнув показати, що це мистецтво простого народу повинно жити, а обов’язок громадськості—активно підтримувати його, сприяти, щоб воно звучало зі сцени.

Ось як згадує він про початок своєї роботи з народними виконавцями: „Як зараз стоїть перед очима перший момент, коли треба було показати кожному, що він уміє. Се ж перший раз зібрались „Кобзарі усіх країн”. І сильно, мабуть, билися кобзарські серця, приступаючи до того незвичайного конкурсу. Перші грають наші харківці. Ну, вони нічого особливого не показали. Ні в грі, ні в репертуарі. Потім співає Михайло. Дума про трьох братів ... самарський ... Співає ... особливо. Тихими хуторами полтавськими повіяло, одвічною журбою степу ... виконання Михайла було повне внутрішнього змісту ... безумовно, то був один з кращих бандуристів України ... Нарешті zostався тільки Терешко ... Держить бандуру впоперек, не по-харківському... Та як вдарив! Бандура велика, згучна. манера гри специфічна ... Голос—високий чистий тенор. Пісня—невідомий нікому варіант „Морозенка”. Словом, усе склалося на повну перемогу Терешка. Притихли наші кобзарі. Першенство Терешка стало признаним фактом ...” [9, 182].

„Я дав цілу нову галузь мистецтва—це кобзарське мистецтво. Я підвів під нього науковий фундамент і від сліпечького примітиву довів до границь справжнього мистецтва” [14, 23], → повним правом писав пізніше Г. Хоткевич у листі до президента АН України О. Богомольця.

Відкриття XII Археологічного з’їзду відбулося 15 серпня 1902 р. в актовому залі Університету. Секція історико-географічних та етнографічних стародавностей працювала під головуванням М.Ф. Сумцова і маю шість засідань, на яких обговорювалися питання матеріальної культури. Вечірнє засідання секції 19 серпня, було присвячене кобзарям і лірикам. Першим на ньому виступав М.Ф. Сумцов з доповіддю, в якій розглянув студії Русова, записи Ніговського, Твердохлібова та Іваненка, висловив думки щодо актуальності вивчення кобзарства. Повідомлення В.В. Іванова містило відомості про сучасний стан артілей незрячих. їх вдачу і звичаї.

Водночас Г. Хоткевич виступив на з’їзді з науковою розвідкою про кобзарство та його перспективи „Дещо про українських бандуристів і ліриків”. Ось як згадує Хоткевич про початок свого виступу на з’їзді: „Я близько знав життя незрячих. Переді мною стояли фігури городових, що розбивали об стовп ліру чи бандуру—єдину годувальницю незрячої людини, і я почав свій доклад ... з тим молодим завзяттям, якого так не діставало моїм умудреному віком попередникам ... Коли я перейшов від історії до сучасності і почав описувати факти адміністративного насилля над незрячими—як їх заарештовують, висилають, гонять, розбивають їх інструменти,—я дивився прямо в обличчя губернатору, що сидів у першому ряду ..., і кидав йому ці обвинувачення. Це було неархеологічно. Це було просто непристойно,—і я чув, як губернатор, нахилившись до графині, яка сиділа поруч, голосно говорив в крайньому обуренні: „Ведь это революция! Да ведь это прямо революция!” [8, 464].

Як відмічає Г. Хоткевич, у його докладі було розглянуто три питання: про хибність думки щодо вмирання кобзарства в добу імперіалізму, про способи кобзарського виконання та соціальну систему, що „воювала з незрячими музикантами” [8, 466].

Графиня П.С. Уварова, відповідальна за організацію всього з’їзду, дякувала східно доповідачеві, а в її словах звучала злість та погроза. Доречно зазначити, що доповідь Г. Хоткевича в „Трудах съезда” не була надрукована, хоч там з’явилися не лише доповіді інших промовців, але й всякі повідомлення, дрібні замітки і т.п. На Археологічному з’їзді постала вимога дозволити кобзарям публічні виступи: на заключному засіданні з’їзду було ухвалено просити Московське археологічне товариство порушити клопотання перед Міністерством внутрішніх справ про взяття під опіку народних співців і надання їм можливості безборонно займатися справою поширення й збереження стародавніх наспівів. На з’їзді було також порушено питання збору відомостей про кобзарів і ліриків. З допомогою Г. Хоткевича складено спеціальні анкети для дослідження стану кобзарства на початку століття.

Ідеї доповіді Г. Хоткевича набули широкого розголосу. Зокрема проф. М.Ф. Сумцов у харківській газеті „Южный край” (1904, №8414) високо оцінив позицію з’їзду щодо кобзарства. У московському журналі „Этнографическое обозрение” (1903. —№2.—С. 170) з’явилась інформація про засідання Московського археологічного товариства 28 лютого 1903 року, на якому обговорювалась ухвала Археологічного з’їзду про кобзарство.

Величезне враження на всіх, навіть, за висловом Г. Хоткевича, „на людей в мундирах”, справив кобзарський етнографічний концерт. „Громом прогрімів цей вечір по Україні і приніс з собою багато наслідків. Це був початок нової ери в житті кобзарів ...” [9, 182]., —так згодом писав Хоткевич про події 1902 року. Крім сольних виступів Г. Хоткевич показав кобзарів об’єднаних в дуети, тріо, а також з ліриками і трією музикою (2 скрипки і басоля). За його словами, це була „перша спроба об’єднання різнорідних інструментів в одне струнке ціле” [8, 475]. „Так уперше в історії українського ансамблю, який став предтечею сучасних оркестрів українських народних інструментів” [6, 129]. Позитивні відгуки на концерт і виступ Хоткевича на з’їзді надрукували газети „Южный край” і „Харьковские губернские ведомости” (обидві за 21 серпня 1902 р.), журнали „Літературно-науковий вісник” (Львів, 1902. —С. 54 -56) та „Этнографическое обозрение” (Москва,

1903, №1. — С. 115).

Відразу ж після з'їзду було зроблено обшук на квартирі Г. Хоткевича, а також заборонено йому виступати з лекціями про музичне мистецтво та організовувати концерти кобзарів і ліриків. Та Г. Хоткевич не втрачає сили духу. Він продовжує удосконалювати своє мистецтво гри на бандурі, глибше вивчає цей інструмент і різні способи гри на ньому, знаходить у кобзарській грі раніше ніким не помічені специфічні риси.

Характерно, що Г. Хоткевич цікавився кобзарями всебічно і як талановитими музикантами і як певною суспільною групою, з своєрідним побутом і навіть говіркою. Останню він спеціально вивчав і використовував у своїй творчості, зокрема в оповіданні „Сліпець”. Своїми спостереженнями щодо мови сліпих Г. Хоткевич поповнив дані, зібрані в ці галузі І. Франком, В. Гнатюком та іншими. Багато років Г. Хоткевич збирав матеріал про народні українські музичні інструменти і з цієї теми він написав ряд статей, що побачили світ переважно лише за нашого часу, а деякі ще й досі лишилися у рукопису.

Г. Хоткевич брав безпосередню участь у революційних подіях 1905 року. В зв'язку з цим на початку 1906 року він змушений був емігрувати за кордон до тодішньої Галичини. Тут Г. Хоткевич швидко розгорнув активну діяльність, знайомлячи галичан і буковинців з кобзарським мистецтвом. Він об'їхав усю Галичину на Буковину, зачаровуючи слухачів своїм словом та грою на бандурі. Ось як писав про один з таких виступів В. Лазаревський А.П. Чехову: „Величезний успіх випав на долю бандуриста Гала йди (псевдонім Г. Хоткевича). — Я про нього ніколи не чув. Це інтелігентна, зовсім молода людина, трохи каліка — шкутильгає на одну ногу, обличчя в нього прекрасне, натхнене. Він скромний, скромний і надзвичайно музикальний. Бандура у нього в руках, як оркестр” [1, 6].

Полонив він і великого Каменяря: І. Франко називав його „кобзарем у дослівнім значенні цього слова”. Г. Хоткевич „вивчився грати на кобзі і співати старі кобзарські думи, — писав пізніше І. Франко. — Як відомо, справжні кобзарі тепер уже рідкість і співання дум вийшло з моди. серед простого народу для них не стало слухачів. От тим важно, щоб те артистичне ремесло не вигибло, але знайшло собі продовження серед інтелігенції” [7, 64-65]. Особливо подобалося Франкові виконання Г. Хоткевичем народних гумористичних пісень. Це була висока оцінка Г. Хоткевича як кобзаря і пропагандиста кобзарського мистецтва. Такої високої думки був не тільки І. Франко. Про високу майстерність гри на бандурі писав тоді і молодий композитор С. Людкевич в статті „Відродження бандури”, наголошуючи, що він ... підніс гру на бандурі до своєрідного артистизму, зробивши її спосібною до більшого числа модуляцій та добув з неї чимало зовсім нових незвісних ефектів і нюансів, про які ніхто б й не подумав ... Вже тепер бандура в руках Хоткевича є незрівнянна до акомпанементу народних пісень [3, 109].

Першого вересня 1906 р. в с. Вашківцях на Буковині відбувся концерт, на якому була присутня галицька письменниця Н. Кобринська. Вона написала статтю „Український бандурист”, в якій, зокрема, відзначила, що Г. Хоткевич — „то передусім чоловік великої любові до нашої, питомої штуки і дуже тонкого артистичного смаку” [2, 388].

Слід згадати, що Г. Хоткевич дав чимало цінних практичних порад Ф. Колессі, який виїжджав записувати кобзарський репертуар на Полтавщину [10, 515].

„Різного роду організованих концертів немає жодної змоги вирахувати, хоча серед них були особливі”, — згадує Г. Хоткевич в „автобіографії наукового і громадського діяча” [12, 5].

І дійсно, кількість тільки зафіксованих концертів, влаштованих Г. Хоткевичем величезна. Значна і їх наукова і художньо-пізнавальна цінність, спрямована на популяризацію творів музичної творчості народу, на естетичне виховання широких мас населення України. Тематика і зміст концертів, які залишилися в програмах, згадка про деякі з них в наукових працях, розробках, листах дають ключ до розкриття науково-пізнавального апарату Хоткевича — дослідника українського музичного фольклору.

Коли Г. Хоткевич довідався, що □узик. М.Ф. Сумцов готує виїзд кобзарів для виступів у Галичині, то негайно ж написав йому листа, погоджуючись супроводити кобзарів і читати про них лекції. Щоб піднести увагу до цього галицької громадськості, він носить М.Ф. Сумцова написати для львівської преси статтю про етнографічно-музичне значення такої поїздки і про важливість народної музики взагалі [13].

У своїй доповіді на XII Археологічному з'їзді, а також в статтях „Спогади про мої зустрічі зі сліпими” і „До історії кобзарської справи” Г. Хоткевич вперше виділив і проаналізував три способи гри на бандурі — київський, харківський і чернігівський, що стало важливим внеском в історію української музики. Під впливом виступів Г. Хоткевича й складеної ним анкети для вивчення живих кобзарських традицій на Україні початку ХХ століття посилилась увага до народної епічної пісенності з боку дослідників фольклору, з'являються монографічні праці і статті про окремих народних співаків, про кобзарський репертуар (наприклад, праці, М.Н. Сперанського, О.Г. Сластьона, Ф.М. Колесси та ін.).

Захоплення кобзарським мистецтвом сприяло і розгортанню дослідження українських народних інструментів, особливо бандури. У 1909 році Г. Хоткевич видає підручник гри на цьому інструменті (в переробленому вигляді він був перевиданий 1930 році), в 1914 році публікує статтю „Бандура і її місце серед інших інструментів”, „Кобза, бандура, торбан і їх еволюція” та ін. У 1930 році Г. Хоткевич видає книгу „Музичні інструменти українського народу”, в якій поряд з описом кожного інструменту і його музичних особливостей, наведений цінний матеріал не тільки з друкованих історичних джерел, але також з фольклорних, — багато ліричних пісень, коломийок, танцювальних приспівків, легенд, визначне місце кожного інструменту і побуту народу.

Гнат Хоткевич сприяв створенню першої капели бандуристів України. 1928 року йому доручено було художнє керівництво студією бандуристів у Полтаві. Він склав для неї навчальну програму, взявши за основу навчання харківський спосіб гри на бандурі, сам володів дуже досконало. для студії Г. Хоткевич написав спеціальну вокально-інструментальну композицію „Поема про байдуг” на сюжет відомої народної пісні. Всього для бандури він написав 69 творів.

Багато матеріалів про народні музичні інструменти, особливо про бандуру, зберігається (у рукописах) в архівних фондах Г. Хоткевича. Вони свідчать про дуже широкі масштаби і ретельність роботи вченого в цій галузі українського народу. Його дослідження народних інструментів, здійсненні на фактичному матеріалі з широким використанням фольклорних джерел, до цього часу не втратили свого наукового і практичного значення.

Отже ХІІ Археологічний з'їзд у Харкові всі багатогранна діяльність позначені міцними і глибокими зв'язками з народною творчістю і мають величезне значення для долі кобзарства в Україні, а також для формування Г. Хоткевича—теоретика і практика кобзарського мистецтва. „Червоною ниткою пройшло через усе його творче життя комплексне пізнання цього живого пласту української музичної культури” [5, 109], що дозволило діячеві узагальнити результати своєї 40-річної праці такими словами: „Пам'ять же про концерт на з'їзді залишилась серед самих кобзарів, за словами Г. Хоткевича, „як чудова легенда, як спомин про якийсь золотий вік ...” [8, 517].

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна бібліотека Росії. Ф. 331, кол. 49, д. 29-2, С. 6. —Письмо Б. Лазаревского к А.П. Чехову.
2. Кобринська Н. Вибрані твори. — К., 1958. —С. 388.
3. Людкевич С. Відродження бандури //Світ, 1906. —№7.—С. 109 -110.
4. Супрун Н. Гнат Хоткевич —музикант.—Рівне, Ліста, 1997. —280 с. з іл.
5. Супрун Н. Кобзарський збір 1902 року //Дивостів Гната Хоткевича. — Харків, 1998. —С. 109.
6. Супрун Н. Музично-організаторська діяльність Гната Хоткевича у Харкові //Музична Харківщина. —1992. —С. 129.
7. Франко І. Молода Україна. — Львів, 1910. —С. 64-65.
8. Хоткевич Г. Воспоминания о моих встречах со слепыми //Гнат Хоткевич. Твори в двох томах. —К., 1966. —Т.1.—С. 456.
9. Хоткевич Г. До історії кобзарської справи //Червоний шлях. — 1927. —№5.—С. 181.
10. Хоткевич Г. Твори в двох томах. —К., 1966. —Т.1.—С. 515.
11. Хоткевич И. Несколько слов об украинских бандуристах и лирниках //Этнографическое обозрение. —1903. —№2.—С. 105.
12. ЦДІА України у Львові. —Ф. 309, оп. 1, спр. 2232, С. 5.
13. ЦДІА України. Ф. 2052, оп. 1, спр. 1286. —Лист Г. Хоткевича до М.Ф. Сумцова.
14. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІА). — Ф. 688, оп. 1, спр. 332, С. 23.

Резюме. В статті розглядається творча діяльність талантливого письменника, публіциста, критика, історика, режисера, музиканта, педагога, перекладача Гната Мартыновича Хоткевича —як дослідника кобзарського мистецтва, етномузиколога і інструментолога, який заповнив основи системного підходу к изучению музыкальных инструментов, которые бытуют на Украине.

Автором аналізуються головні принципи, якими керувався Гнат Хоткевич на протязі 40-літнього творчого шляху: творити, досліджувати, впровадити, організовувати, навчати інших.

Ключевые слова: творча діяльність, кобзарське мистецтво, археологічний з'їзд, фольклор, етнографічний концерт, майстерство гри, народна музика, українська музична культура.

The summary. The article is devoted to the creative work of talented writer, publicist, critic, historian, musician, stage-director, pedagogue, translator —Hnat Hotkevych. Hotkevych's activity is stressed, as a researcher of kobzars' art, ethno-musicologist and instrument expert. He was the founder of a system approach to the national musical instruments' study. the author analyses the basic principles used by H.Hotkevych in his 40-year noble business of formation and development of education and culture in Ukraine: to research, create, embody, organize, teach other people.

Key words: creative activity, kobzar's art, archeological congress, folklore, ethnographic concert, mastery of performing, folk music, Ukrainian musical culture.

Одержано редакцією 19.10.2007.

УДК: 37. 034: 37. 036

Т.В. ПОТАПЧУК

ДУХОВНА МУЗИКА – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ ЛЮДИНИ

Резюме. Стаття присвячена значимості духовної музики у формуванні духовного світу людини. Подано історичний аналіз розвитку духовної музики.

Ключові слова: духовна музика, хоровий концерт, духовний світ людини.

ЗМІСТ

Бех І.Д. Психологічне ферментування виховного процесу.	3
Кукалець М.В., Мусій І.М. Історичний аналіз розвитку педагогічних технологій.	8
Дем'янюк Т.Д. Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України.	10
Кіндрат В.К. Патріотичне виховання підлітків: психологічний аспект.	14
Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М. В.І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації.	23
Косарева Н.І. Формування почуття совісті як важливої риси громадянина-гуманіста.	28
Калита Н.І. Проблема жіночого виховання в структурі виховного ідеалу К. Ушинського.	31
Пагута Т.І., Котовська Л.Г., Логін Т.П. Теоретичні аспекти компетентісно зорієнтованого навчання.	34
Панченко М.С., Панченко І.М., Поліщук Н.В. Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості.	39
Боровець О.В. Соціальна зумовленість системи виховання особистості.	44
Безкоровайна О.В. Проблема виховання культури особистісного самоствердження: концептуальні засади.	47
Панчук А.П. До проблеми громадянського виховання особистості.	53
Савінова Н.С. Стимулювання активної діяльності учнів в особистісно орієнтованому виховному процесі.	56
Фіщук В.Г. Стан організації самовиховання учнів в сучасній сільській школі.	62
Нечипорук Л.І. Формування моральної культури школярів в контексті загальнолюдських цінностей.	67
Янцур М.С., Варич О.С. Професійне самовизначення старшокласників у залежності від соціонічного типу особистості.	70
Дещенко О.М. Організаційно-педагогічні вимоги до навчального процесу з метою формування в учнів готовності до вибору професії.	77
Войтович О.П. Вивчення елементів фізики в курсах природознавства і математики початкової школи.	81
Сіранчук Н.М. Лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів.	84
Стельмашук Ж.Г. Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі формування мовленнєвої компетенції учнів початкових класів.	88
Колесніков С.А. Гра на дитячих елементарних інструментах як засіб розвитку дітей молодшого шкільного віку.	91
Трофімчук В.М. Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання старшокласників.	94
Оксенюк О.В. Відбір та структурування змісту історичного матеріалу з метою формування національних цінностей в учнів.	97
Войтко А.І. Організація професійних проб учнів VIII-IX класів загальноосвітньої школи.	102
Денисюк Н.В. Вирішення проблеми формування екологічної компетентності дівчат в програмах та навчально-методичних виданнях з трудового навчання (обслуговуюча праця).	104
Семенович С.В. Соціальна адаптація юнаків старшого шкільного віку засобами атлетичної гімнастики.	110
Грицик Т.А. Особливості форм та методів контролю навальних досягнень учнів з математики у профільних фізико-математичних класах.	113
Парховнюк Г.О. Роль вчителя інформатики в процесі формування професійного самовизначення старшокласників.	118
Гудовсек О.А. Роль позашкільних закладів освіти в системі естетичного виховання учнів (1950-1990 р.р.).	122
Дем'яненко І.О. Місце початкової спеціалізованої музичної освіти в структурі суспільних відносин.	125
Мегем Є.І. Навчальне завдання в проектній діяльності як особистісно значима проблема.	130
Лісова С.В. Деякі аспекти впровадження кредитної системи навчання.	134
Шевчук А.С. Технологія розробки програмно-методичного забезпечення фахових дисциплін за принципами кредитно-модульної системи.	135
Міщениця О.М. Формування громадянської відповідальності особистості у процесі засвоєння загальноосвітніх знань.	141
Веремчук А.П. Комплексне забезпечення реалізації системних функцій підготовки педагогів.	147
Симчук Н.Р. Проектно-технологічна діяльність студентів педагогічних коледжів.	151
Хроленко М.В. Модель процесу формування екологічної свідомості студентів педагогічних університетів.	157
Завалевський Ю.І. Роль професійної компетентності вчителів в умовах розбудови сучасної середньої освіти.	161
Лупенко-Ковтун С.М. Формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів та інтерактивні технології навчання.	165
Войтович І.С., Громов Д.В., Батишкіна Ю.В. Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах для роботи з інформаційними ресурсами.	168
Стегній Т.А. Інформаційні технології в практиці викладання музичного виховання у педагогічному навчальному закладі.	172
Троцюк М.В. Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу.	174

Мегем О.М. Запровадження теоретичних аспектів методики викладання біології у практику роботи вітчизняної школи (друга половина 60-х—70-ті роки XX ст).	178
Дупак Н.В. Професійне навчання й підготовка фахівців у країнах Західної Європи.	183
Димченко С.С. Духовне відродження особистості Гната Хоткевича в контексті розвитку кобзарського мистецтва України.	185
Потанчук Т.В. Духовна музика – один із засобів формування духовного світу людини.	189
Тарківська-Нагиналюк О.Д. Особливості читання з листа у вокально-інструментальному ансамблі.	192
Бондарчук А.Я. Культура сімейних взаємин як педагогічна проблема.	195
Відомості про авторів.	198

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 18. 02. 2008 р. Підписано до друку 28. 03. 2008 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 30,3. Обл. вид. арк. 30,7. Замовлення №67/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 8-0362-22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 8-0362-26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. —
Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20